

Dissertatio inauguralis medica de scirrho ... / [Gustav Adolf Grantz].

Contributors

Grantz, Gustav Adolf, 1708-
Wedel, Johann Adolph, 1675-1747.
Universität Jena.

Publication/Creation

Jenae : Litteris Ritterianis, [1731]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/rx2x3m9r>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

**wellcome
collection**

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

Q. D. O. M. B. V.

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA
DE

SCIRRHO

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO
DOMINO

GVILIELMO HENRICO

DVCE SAXONIAE IVLIACI CLIVIAE MONTIVM AN-
GARIAE VVESTPHALIAE ET RELIQA

SVB PRAESIDIO

IOANNIS ADOLPHI WEDELII

PHILOS. ET MED. D. PRAXEOS ET CHIMIAE P. P. ORD.
SERENISSIMORVM SAXON. DVCVM CONSILIARII
ISENACENSIS AVLICI ET ARCHIATRI ET ACAD.
NATVR. CVRIOSOR. COLLEGAE

PATRONI, PRAECEPTORIS AC PROMOTORIS
OMNIS HONORIS CVLTV PROSEQVENDI

PRO LICENTIA

SVMMOS IN ARTE MEDICA HONORES ET PRIVILEGIA
MORE MAIORVM RITE CONSEQVENDI

PVBlico ERVDITORVM EXAMINI SVBMISSA

A

GVST. ADL. GRANTZIO

GRAB. MEGAPOL.

DIE IVL. ANNO M DCC XXXI.
LOCO ATQVE HORIS CONSVETIS.

IENAE LITTERIS RITTERIANIS.

2

DISSECTATIO IN ANATOMIA MEDICA
DE

CIRRHUS

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPIS AC DOMINI
D. O. M. I. N. O.

VILHELMO HENRICO

DE SACCONE F. L. CLIVAE MONTI
GABRIELI HALLAE ET REINGAE

278 PRÆSEIDIO

ANNIS ADOLPHI WEDDELI

OS ET MED. D. FRANKS ET CHIRUR. P. ORD.
RENSSEMORVM SAKON DVOM CONSILIARI
ACCEPIT A VICE RE. ARCHIDUCI ET ACAD.
MATE CAROLICE COLLEGE

PRO LICENTIA
OMNIS HONORIS ET PRIVILEGII

IN OMNI UNIVERSITATE
PUBLICO ERUDITIONIS ET SCIENTIÆ

SVST. ADL. GRANITZIO

GRAB. M. G. G. G. G.
DIE. LXX. ANNO. M. DCC. LXXV.
L. O. C. O. S. H. O. R. I. S. C. O. S. T. I. T.

LEVAE LITTERIS RITZELIANIS

I. N. I.

Cirrhus vox Græca est, licet apud Hippocratem non reperiatur, quod & *Casp. Hoffmannus* obseruauit, in *Institut. Med. Lib. III. c. 41. §. 8.* Σκίρρος, ὁ, inquit (non σκύρρος, ἢ σκύρεος) vox est Hippocrati incognita: at *Galenus* posterique tribuunt

boc nomen tumori duro & insensili. Ita loquor. Nam 14. *Meth. 6.* scirrhus vocat illos tumores duros, qui iam plane insensiles sunt incurabilesque: at, scirrhosos tumores qui sensum habent & spem curationis non adimunt. In quibusdam partibus scirrhus alio nomine exprimitur, vt glandulæ ita adfectæ generatim glandulæ induratæ dicuntur; speciatim strumæ, scrophulæ colli glandulæ ita vitiatæ vocantur; bubones in inguinibus & sub axillis, parotides pone aures, si in scirrhosum statum abeant, hanc appellationem interdum seruant, quæ tamen & aliis harum glandularum tumoribus generatim tribuitur.

§. II.

Est autem scirrhus tumor partium mollium præternaturalis, durus, frigidus, indolens, sique exquisitus sit, etiam sine sensu, a distentione pororum fibrarum & membra-

branarum, aliarumque cavitatum minorum, serum, vel alium ex sanguine secretum humorem, recipientium, per particulas pituitosas, acidas, tartareas, ibidem subsistentes, accumulatas, & magis vel minus coagulatas, & induratas, facta, proueniens, variaque symptomata procreans.

§. III.

Ad tumores pertinet scirrhus, cum magnitudo partis aucta sit. Augmentum magnitudinis non semper ultra externam eminent superficiem, sed, internas occupando cavitates, visui se subducit, tactu tamen deprehenditur, & post mortem, dissecta parte, conspicitur.

§. IV.

Partes molles subiectum scirrhi sunt, in ossibus enim orti tumores hoc nomine haud designantur. Ex his glandulae & glandosae partes saepe ita laborare obseruantur, ut mammae, pancreas & reliquae; non tamen solae. Nam & membranosae, & aliae, partes scirrhosae haud raro inueniuntur, ut ventriculus, intestina, omentum, vesica urinaria. Ita & uterus, cuius substantia tamen musculosa est, scirrhosus euadit, aliaeque partes musculosae, ut observationes testantur, sic adfici solent. Nec in viscerum, pulmonum, hepatis & lienis, substantia glandulae sunt, demonstrante id *Ruyfchio* & *αυτοψία*, & tamen scirrho corripuntur.

§. V.

Præternaturalis hic tumor est, actiones enim ipsius partis ita adfectae, aliasque inde dependentes, ut & partium vicinarum, lædit, nec in sano statu occurrit. Durum eum esse & frigidum, id est sine calore præternaturali, & indolentem, sensus & ægri & aliorum euincunt. Duritie autem ab oedemate, caloris absentia ab inflammatione,
dolo-

doloris cum expers sit, a cancro & aliis, discernitur. Omni sensu carens, si digitis, vel alias, prematur, confirmatum & radicum malum esse innuit.

§. VI.

Cum tumoris essentia in magnitudine præternaturam aucta consistat, magnitudo autem partis augeri aliter non possit, quam augmento materiæ præternaturali, sequitur, ut materia in ipsa parte hæreat. Pars autem solida omnis vnice fibræ & cavitatibus interpositis absolvitur, ergo materia accedens vel in fibrarum substantiam mutatur, ut fibræ vel elongentur vel multiplicentur; vel cavitates interpositas occupat. In scirrho, prægressa sectione, examinato, non fibrarum substantia elongata, nec multiplicata, occurrit, igitur, in cavitatibus interpositis ut persistat materia, necesse est. Cavitates maiores materia indurata repletæ haud conspiciuntur, sed fibræ partis crassiores tantum redditæ, & cavitates reliquæ minores infarctæ, reperiuntur, adeoque materia scirrhum faciens in cavitatibus minoribus est, hasque replendo distendit. Vnde distinctio harum cavitatum causa immediata scirrho est.

§. VII.

Cavitates minores in partibus mollibus occurrentes vel sanguinem continent, vel serum, vel alium humorem, ex massa sanguinea separatum, v. g. lac in mammis. Sanguinem continentia vascula capillaria in scirrho non distenduntur. Nam, hoc si fieret, a sanguine stasim concipiente id contingeret, & rubor appareret, adeoque inflammatio potius, quam tumor frigidus, & sine rubore conspicuus, qualis est scirrhus, oriretur. Ergo cavitates reliquæ minores, pori nempe fibrarum & membranarum, & ductus minores, serum, vel reliquos, a sanguine diuersos, hu-

mores, recipientes, subiectum principale huius distentionis, adeoque scirrhi, sunt.

§. VIII.

Materia, cavitates dictas distendens, est causa mediata proximior scirrhi, & eandem constituunt partes pituitosæ, acidæ, & tartareæ, magis vel minus coagulatae, & induratae. Coagulatas, & maiore vel minore gradu induratas, has esse, tactui & visui patet. Pituitosas autem, acidas, & tartareas esse, ex eo constat, quia ad has cavitates nihil, quam dicti humores, accedit, adeoque in humoribus his prius ut fuerint, necesse est. Aliæ autem particulae, coagulum & indurationem eiusmodi subeuntes, in dictis humoribus, ut per analysin chemicam euincitur, non reperiuntur, quam modo laudatae, quæ sibi relictæ, seorsim & coniunctim, condensari ita possunt, & alias quasdam simul occultare, & detinere.

§. IX.

Distentionem hæc facere non possent, nisi accumularentur in cavitatibus recensitis, & repletionem maiorem inferrent. Accumulari autem non valerent, nisi hic subsisterent. Ergo obstructio harum cavitatum facit, ut hæc eueniant, & quidem inæqualis, cum accessio harum particularum fiat maior, exitus autem minor. Obstructio autem vel ab ipsis his particulis, tam in sero, quam reliquis humoribus, qui huc accedunt, eminentibus, efficitur, vel a parietibus harum cavitatum vitiatis. Illud fit, quia ob earum prædominium humores crassiores & viscidos eadunt, & partes fluxiles ac tenues, illarumque solutionem præstantes, pauciores sunt & debiliores, adeoque in angustiis his subsistunt, qualitate ita peccantes, & partes tenuiores ulterius dimittunt, unde adhuc magis illæ eminentes redduntur,

tur, coagulantur, & successiue indurantur. Parietes vitiati obstructionem talem pariunt, si vel sicciore sint, vel circa exitum cavitatum magis ad se accedant, angustiamque efficiant, vel fibræ eorum, laceratæ per contusionem, adfluxum maiorem inuitent, transitum tamen impediunt, vt humores iamdum spissiores, qui huc accessere, retardentur, maioremque moram ibidem trahant, & ante dicto modo coagulentur.

§. X.

Sicciores parietes obstructioni ansam præbent, quia humores, qui transitum tantum habere debebant, tunc facilius & firmiter adhærent. Contactus enim fibrarum immediatus ab humore transeunte crassiore fit, quem alias tenuissimus minimeque viscidus liquor, ex arteriolarum fibrarum in superficiem harum tranans, eamque humectans, impedit. Angustia extremitatum vel a frigido aere admissa, vel ab adstringentibus inconcinne applicatis, vt in vlcerebus, vel ab aliis tumoribus, in his partibus prius hærentibus, & scirrhum post se relinquentibus, inferri solet. Siccitas autem parietum a defectu liquoris serosi tenuioris in sanguine, & a crassioribus magis ibidem hærentibus, prouenit.

§. XI.

Quæcunque igitur partes vel pituitosas, vel acidas fixiores, vel tartareas, augere, tenues autem, fluxiles, & solutionem illarum præstantes, minuere vel debilitare, & tandem parietes laudatarum cavitatum, dicto modo, vitiatos reddere, possunt, ad causas mediatas remotiores scirrhi pertinent. Omnia autem hæc sub tribus continentur classibus, vt ad res vel naturales, vel non naturales, vel præternaturales pertineant.

§. XII. Ex

§. XII.

Ex naturalibus huc pertinet temperamentum tam pituitosum, quam melancholicum, & atrabilarium, in isto enim particulæ pituitosæ, in illo acidæ fixiores, vt & tartareæ, in hoc autem acidæ biliosæ, viscidis & tartareis immerfæ, secundum naturam eminent, adeoque facilius incrementum obtinere possunt morbosum, vt hic etiam inde nascatur morbus. Ætas quidem nulla excepta est, magis tamen huic rei idonea est prouectior, quia in minori partes diluentes & soluentes copiosiores adhuc reperiuntur. Sexus vterque ita adficitur, in sequiori autem matremæ & vterus non ita raro sic adfliguntur. Dispositio hereditaria tam ad temperamentum simile propagandum, quam ad prouentum particularum eiusmodi morbosarum copiosiore, facit.

§. XIII.

Ex non naturalibus rebus aer & nimis calidus, & nimis frigidus, vt & crassus & nebulosus, huc facit. Nimis calidus partes tenues soluentes & fluxiles magis, quam par est, dissipat, vnde fixiores & viscidiores magis spissescunt, & ad separationem & secretionem inhabiles redduntur, vnde & ad coagulum magis vergunt, & augmentum maius recipiunt. Frigidus, crassus, nebulosus, & coagulum viscidis promptius conciliat, debilitando ipsum soluens, actionemque eiusdem impediendo, & poros, reliquasque vias, exitum his partibus alias concedentes, stringit & coarctat.

§. XIV.

Alimenta crassa, viscida, minus resolubilia, muricata, exsiccata, vt carnes & pisces eiusmodi, & generatim pisces, partes pituitosas copiosiores præbentes, acida, austera, leguminosa, vt fabæ, lentes, pisa &c. lactinia, farinacea

nacea, non fermentata, panis recens, placentæ, materiam mali suggerunt. Potus vini nimius dissipat partes fluxiles vtilis, inertes, acidas, tartareas, crudiores, relinquit. Vinum recens, vt & cereuisia non satis defecata, & ad acorem vergens, easdem partes noxias augent. Defectus potus humidum soluens, & fluxilitatem reliquis concilians, minuit, restauratione non facta, vnde particulæ lentæ, viscidæ, crassæ, ad secessum & exitum non satis idoneæ, redduntur, ergo remanent & accumuluntur.

§. XV.

Motus nimius, absumendo serum fluxile, post cibum statim susceptus, partes alimenti grossiores in massam sanguinis præcipitando, occasionem malo præbet. Vita sedentaria partium lentarum, & morbum hunc facientium, separationem & excretionem impedit. Motus enim humorum sufficiens non adest, vnde remanent in iis eiusmodi contenta. Animi pathemata vehementiora dissipant partes volatiliores spirituosas fluxiles, quæ inertes soluere, & ad exitum aptas reddere, debebant, ergo hæ relinquuntur. Affectus, qui concentrant spiritus, & motum agiliorem prohibent, humores quoque fixiores, & acidis, tartareis, referros, efficiunt. Adeoque tristitia longior, curæ grauiores, moeror & similia, noxam hanc inuitant.

§. XVI.

Excretio partium soluentium nimia, per quemcunque locum ea fiat, crassiores & fixiores in humoribus partes auget. Per vias vrinarias vna cum vrina, per menies rite fluentes, & per hæmorrhoides ordinatas, vna cum sanguine etiam pituitosæ, acidæ, fixæ, tartareæ & atrabiliaræ, partes secedunt, quæ, excretionem eiusmodi prohibita, seu cessante, necessario remanent, & multiplicuntur. Lactis exitu ex mammis impedito, vel non

rite factō, id stagnat, coagulatur, &, si hoc negligatur, scirrhū efficere valet, quanquam rarius id eueniat.

§. XVII.

Inter præternaturales res haud paucae sunt, causarum harum vicem subeuntes. Febres chronicæ, quæ viscidæ & tartareæ materiæ debentur, vt quartana, aliæque intermittentes, aliquando post se trahunt scirrhū, vel ob quantitatem eiusmodi partium nimis magnam, & magis accumulata, vel ob secretionem & excretionem earum, tum alias, tum imprimis inconcinna curatione, impeditam. Inflammationes, potissimum si a medicis vel chirurgis non recte curantur, etiam in scirrhū abire solent. Maxime autem id fit, tam vsu refrigerantium & adstringentium nimio, quam excessiua & præcipitata instituta discussione, qua, subtile quod est, subito fugatur, crassum autem relinquitur & compingitur. Hoc autem non ita est accipiendum, ac si sanguis ipse coagulum subiret, & induraretur, in suis vasis, quod in scirrho haud fieri (§. 7.) ostensum est. Verum tam humor, ex sanguine in poros & reliqua vasa minora secernendus, spissior euadit, quam, quod iam in his minoribus cavitatibus huius humoris hæret, magis adhuc, ob calorem maiorem, condensatur, vt solidiorem subeat consistentiam, quod postmodum in humore, prius spissiore factō, & vltèrius ad has cavitates deposito, multo facilius fit.

§. XVIII.

Illi morbi, in quibus pituitæ viscidæ, acidi fixioris, & tartari prouentus maior est, eo ipso scirrho occasionem facile præbent, vnde malum hypochondriacum, scorbutus, & lues venerea ita se habent. Multo magis autem scirrhū inuitant, si minus recte tractentur, vnde & gonorrhoeam

rhoeam virulentam, sinistre curatam, & testium scirrhus, & bubones scirrhosi, sequuntur facile. Tumores alii prægressi, tam partium glandosarum, quam aliarum, si negligantur, vel prave tractentur, scirrhum post se trahunt. Mora enim humorum maior, & partium subtiliorum secessus, illud perficit, ut (§. 9.) iamdum dictum est. Compressio fortior, ictus, punctura, commorsio, eadem ratione, ut contusio, obstructionem, & initium huius mali, dant, rarius tamen & vix, nisi neglecta primitus. Ulcerum mentionem (§. 10.) iam fecimus.

§. XIX.

Differentia scirrhii vel a subiecto, vel a distentionis gradu, vel a materia distendente, vel ab adfectu præternaturali manifesto prægresso, eumque excitante, recte desumitur. Subiectum seu pars adfecta scirrho differentiam & nomen dat vel in se, ut ex §. 4. constat, vel ratione spatii, quod in parte occupat. Vel enim tota pars scirrhosa facta est, vel aliquam eiusdem particulam tantum scirrhus tenet, ut in pulmonibus, hepate, & aliis, aliquando videtur. Distentionis gradus vel remissior est, vel summus; remissior, si cavitates minores nondum penitus repletæ sunt a particulis coagulatis & induratis, & tunc scirrhus vocatur *incipiens*, *non exquisitus* vel *non exactus*. Summus autem distentionis gradus est, si omne spatium cavitatum dictarum a particulis coagulatis & induratis sit repletum, ut & maiorem duritiem, & sensus amissionem quoque, pars adfecta subierit, qui in remissione obtusior & imminutus tantum est. Et tunc scirrhus dicitur *confirmatus*, vel *exquisitus* vel *exactus*.

§. XX.

Materia distendens & coagulata in scirrho cum sint

partes pituitosæ, acidæ & tartareæ (§. 8.) hæ autem non eandem, sed diuersam, obtineant proportionem, huius ratione scirrhi diuersi emergunt. Pituitosæ, crassæ, glutinosæ, si eminentes sint, nec acidæ, nec tartareæ, appareant, sed latitent, & pauciores sint, quam vt sui indicium præbeant, & coagulatae & induratae, scirrhum efficiant, *scirrhus pituitosus* dicitur. Sin autem partes acidæ fixiores, quæ viscidas & terreas coniunctas habent, superantes & coagulatae, materiam dictam constituent, *scirrhus melancholicus* veteribus vocabatur, quod nomen commode seruari potest. Sed hæ quoque partes, cum varietatem exhibeant, differentiam scirrhi vltiorem præbent. Partes enim hæ vel mitiores temperataeque sunt, quales in statu naturali quoque adsunt, & adesse debent, quæ veteribus melancholia naturalis nomine insigniebantur, vel intemperatae sunt, & melancholia præternaturalis ipsis audiebat. Naturalis hæc melancholia si quantitate tantum excedat & coagulata, scirrhum faciat, *scirrhum talem legitimum* appellarunt; præternaturalis autem sin eundem fecerit, *scirrhum non legitimum* dicebant.

§. XXI.

Præternaturalis melancholia intemperata, cum a partibus eandem constituentibus emergat, vel ita se habet, vt in eadem magis terreae abundant crassiores, quæ tartareæ chemicis salutantur, vel acidæ concentratiores & acriores, partibus biliosis intimæ confermentatis, quæ atrabilis a veteribus nominantur. Illæ coagulatae si scirrhum produxerint, *scirrhus lapidosus* nominatur. Hæ autem, quamdiu adhuc silent, nec vim suam exerunt, quod fit, si a reliquis remixtis partibus tantisper obtundantur & temperentur, quoniam ad cancerum facilis est transitus, *scirrhus cancerosus*

a quibusdam vocatur, quod nomen seruare tamdiu potest, quamdiu occulta & temperata adhuc est acrimonia; hac autem se manifestante, cancer occultus recte dicitur, & non amplius scirrhus est; hic enim dolore & tali sensu carere debet. (§. 2.)

§. XXII.

Partes hæ, differentias dictas exhibentes, humoribus ex massa sanguinea separatis, & ad cavitates minores (§. 7.) accedentibus, sero inprimis vt in plerisque partibus, lacti & sero in mammis, bili in hepate, succo pancreatico in pancreate, immersæ sunt, & postmodum secessum & coagululum subeunt, superius (§. 9.) dicto modo. Sanguis ipse vero, cum ad has cavitates non penetret, nec, coagulatus, materiam distendentem hoc loco constituat (§. 7.) differentiam scirrhu, hoc nomine, præbere haud potest, adeoque scirrhus sanguineus, hoc sensu, non datur. Si autem quis scirrhum sanguineum eum vocare, cum *Casp. Hoffmanno Instit. Med. libr. III. c. 55.* velit, qui a massæ sanguineæ vitio manifesto præcedente initium duxit, non repugnabimus. Hic enim, si post febres diuturnas, vel malignas, vel post inflammationem, vel ex retentione mensium hæmorrhoidumue accidat scirrhus, sanguineum vocat, vt biliosum, si ex tartarea bile in hepate tale quid fiat.

§. XXIII.

Adfectus præternaturales manifesti prægressi, scirrhum excitantes, licet peculiarem, & a dicta diuersam, materiam distentionis minime præbeant, vt modo dictum est, differentiam tamen exhibent, in praxi attendendam, cum obstructioni, distentionem in scirrhu efficienti, occasionem præbeant, & interdum ipsam materiam distendentem suggerant, vt ex §. 17. & 18. constat. Seruari itaque

que possunt quædam nomina, scirrho ab antiquis imposita, ut scirrhus phlegmonodes dicatur, qui inflammationem sequitur, oedematodes, qui post oedema accedit, erysipelatos, qui ex erysipelate ortus est; non autem id ita intelligendum est, ut olim volebant, melancholiæ naturali remixtum sanguinem in isto, pituitam naturali melancholiæ coniunctam in illo, bilem mitem melancholiæ naturali combinatam in hoc, materiam distendentem constituere.

§. XXIV.

Cum in scirrho cavitates minores a particulis, magis vel minus coagulatis & induratis, distendantur (§. 7. 8.) illæque ulterius facile distendi nequeant, repletæ cum sint, fibræque resistent, hæ autem firmiores, ob fluiditatem amissam, sint, durities in scirrho ut adsit, necesse est. Frigidus scirrhus est, seu sine calore, quia materia distendens minime sanguis est (§. 7.) sed partes pituitosæ, acidæ, tartareæ, (§. 8.) quæ solæ calorem concipere non valent. Dolor in scirrho abest, cum distentio lente & successiue fiat, & acrimonia in materia distendente vel absit, vel tamdiu, quamdiu scirrhus est, obtundatur & temperetur (§. 21.). Sensus autem in scirrho prorsus tollitur, si consummata repletionem, & exsiccationem ac indurationem, fibrillæ nerveæ interpositæ in tantum comprimantur, ut spirituum transitus penitus sit prohibitus.

§. XXV.

Cavitates minores repletæ in scirrho cum obstructæ sint (§. 9.) nec serum, nec alium ex sanguine secretum humorem, qui alias hic recipi & transmitti debebat, admittunt, adeoque secretio hæc cessat, & usum hunc pars, ita adfecta, præstare amplius nequit. Igitur vel sanguini
remi-

remixta permanent hæc fluida, eumque vitiosum reddunt, vel in alium & peregrinum locum abeunt & effunduntur, vnde alia sequuntur mala, v. g. icterus ex hepatis vel lienis tali statu, vel hydrops, ex iisdem vel aliis partibus ita constitutis. Interposita hisce cavitatibus repletis vascula sanguifera compressionem subire coguntur, cum materia distendens spatium occupet. Angustia autem, his inducta, sanguinis velocitatem, tum in his, tum in partibus vicinioribus mutat, adeoque, pro ipsius sanguinis diuersitate, varia inde consurgere possunt mala.

§. XXVI.

Ipsa materia distendens, si salia paucissima in se contineat, vt actiuitatem suam exerere nequeant, sine motu intestino, & mutatione alia, quam induratione, permanet. Sin autem salia acida, vel acido-biliofa, concentratiora & copiosiora, insint, licet prius sileant & quiescant, facile tamen vel sola mora, vel pluribus ex sanguine, si in eodem exsuperent, in eandem penetrantibus, vel exterius emollientibus, aut corrosiuis, aliisque irritantibus, applicatis, vel, intempestiua apertione, aeris accessu inuitato, vim accipiunt, motum intestinum subeunt, concentratioremque acrimoniam contrahunt, vnde in cancrum fit transitus.

§. XXVII.

Sola quoque magnitudine aucta effectus præternaturales alios scirrhus edit. In externa enim corporis superficie hærens, inconcinna sua prominentia, deformitatem corpori conciliat. Alibi persistens vicinas partes pre-mendo adficit. Vasa sanguifera igitur si ita inde preman-tur, vt stasis sanguinis consurgat, inflammatio, gangræna, sphacelus, excitari potest. Nerui vicini notabiles, per pres-

sionem obstructi, paralyſin inferunt. Bronchia pulmonum, a ſcirrho eorundem ita coarctata, reſpirationem difficilem pariunt; & ſic in reliquis. In cavitatibus aliis, transmittendo mobili deſtinatis, ſi ſit ſcirrhus, ſpatium earundem occupando, nouam obſtructionem efficit, ita in inteſtinis aliquando ileum, in vteri cavitatibus vel ſterilitatem, vel partum difficilem, produxit.

§. XXVIII.

Scirrhus, in externis partibus præſens, cognoscitur facile, modo ad ſymptomata eſſentialiter inhærentia attendamus, tumorem enim, duritiem, ruboris abſentiam, viſu & tactu deprehendere licet, dolorem abſentem æger referre recte poteſt, vt &, impreſſus num ſenſum aliquem obtineat, vnde non exquisitus ſcitur, an vero digitis preſſus, vel percuſſus nihil ſentiat, tunc enim exquisitum innuit. Pituitoſus ſcirrhus ex ſignis pituitæ abundantis, melancholicus ex melancholiæ exſuperantis indiciis, deprehenditur. Lapidofus ex tartari coagulabilis eminentia, per ſua ſigna eruenda, cognoscitur. Cancroſus, vel ad talem ſtatum vergens, ex acido concentratori ſeu acido biliſo, quod atrabilis alias audit, præſente manifeſtatur, quod itidem ſuis indiciis erui debet. Quod ſi autem acrimonia acida, vel acido biliſa, in ipſo ſcirrho extrahatur, pruritu, deinde dolore morſicante, per interualla in principio, accedente, ſe prodit, & tunc cancer euadit. Prægreſſus adfectus manifeſtus alius ſi ſcirrhum inuitauerit, ſola quæſtione, & inueſtigatione eorum, quæ prægreſſa ſunt, diſcitur.

§. XXIX.

Internas partes ſi obſideat ſcirrhus, hæque ita ſitæ ſint, vt per integumenta communia mollia, ſentiri & tangi durities poſſit, dolorque vna abſit, vel tantum exiguus in
 pri-

principio, vt in hepate, liene & vtero, cognosci quoque poterit, quibus & causæ manifestæ prægressæ, & effectus, pro cuiuslibet partis conditione, se exerentes, si addantur, id adhuc magis confirmatur. Quodsi autem partes adfectæ talem sedem non habeant, difficilius quoque, & non nisi per coniecturam artificiosam, scirrhus pernosci potest; imo quandoque penitus latet, & post mortem demum, sectione artificiosa aperto corpore, manifestatur.

§. XXX.

Scirrhus qui partem ignobiliorem tenet, qui non exquisitus est, a pituita sola proueniens, qui lapidosus est, periculum vitæ inferre non solet; quodsi autem melancholicus sit scirrhus, maioremque acidi rosii quantitatem foueat, in cancrum abire, & sic quoque periculum vitæ conciliare, potest. In partibus nobilioribus autem occurrens nunquam fere est sine periculo, & eo magis vitæ insidiatur, quo plures actiones ad vitam necessariæ inde læduntur, inprimis si exquisitus iam sit, vel lapidosus, vel ad cancrum inclinans. Quandoque tamen obseruatum est, tumorem talem hepatis, vel lienis, vel alius partis, si sine omni acrimonia sit, & per reliqua viscera, id quod hic deficit, resarciatur, diu nullo fere vitæ incommodo, interdum per totam vitam, durasse. In raris tamen id est.

§. XXXI.

Exquisitus scirrhus, vt & lapidosus, nulla curatione tollitur. Non exquisitus autem, pituitosus, & melancholicus legitimus, curari quidem potest, non tamen facile, & sæpe tantum post decenter vsurpata medicamenta id patescit, quid sperandum sit, vel minus. Atram bilem autem, licet latitantem, qui coniunctam habet, non solum vix curatur, nisi per

si per arcana remedia, sed etiam ordinariis scirrhi remediis ad cancrum facillime perducitur, vnde prudentissime tractari, & magis demulceri, & ab vltiori progressu arceri, quam emollientibus vel irritantibus exasperari, debet. Nec extirpatio semper tutum est remedium, licet reliquæ circumstantiæ eandem concedant. Viscerum enim & massæ sanguineæ deturpatus status alio in loco simile & grauius malum excitare solet facile.

§. XXXII.

Chronicum admodum est malum, cum a lentis viscidis & fixioribus humorum partibus proueniat, &, si vel maxime curationem adhuc admittat, breui tempore tolli non potest, ob eandem causam. Quod si sanetur, successiva solutione & educatione partium, in eodem subsistentium, fit. Ad mortem autem si hominem perducatur, alio adscito morbo id facit, cachexia, hydrope, ictero contumacissimo, corruptione viscerum, abscessu vicinarum partium, cancro, sphacelo, & similibus.

§. XXXIII.

Cum scirrhus a distentione cavitatum minorum dependeat, (§. 6. 7.) hæc autem a partibus pituitosis, acidis & tartareis, magis vel minus coagulatis & induratis, proueniat, (§. 8.) si in illis, ob obstructionem, subsistant & accumulentur, (§. 9.) ipsa vero obstructio vel a dictis particulis in humoribus, qui huc ex massa sanguinea accedunt, eminentibus, vel a parietibus harum cavitatum vitiatis, efficiatur, (§. 9. 10.) necesse est, vt, si eundem curare velimus, non solum partes has pituitosas, acidas & tartareas, tam in massa sanguinea abundantes, quam in cavitatibus minori-

bus

bus subsistentes, corrigamus & minuamus, verum etiam vitia parietum harum cauitatum emendemus.

§. XXXIV.

Partes pituitosas, acidas, tartareas, in massa sanguinea abundantes, corrigunt, quæ iisdem fluorem conciliant & conseruant, ne tam prompte ad coagulum vergere queant, sed euacuationi spontaneæ, & arte instituendæ, habiles sint. Pituitosas imprimis ita emendant incidentia, acidas edulcantia & absorbentia, tartareas resoluentia, omnibus communia sunt diluentia. Hæc autem omnia sub aperientium classe reperiuntur, &, vt minime eadem proportione dictæ partes eminent vitiosæ (§. 20. 21.) ita etiam remedia opponenda & seligenda, & combinatione iisdem respondentia reddenda, sunt, vt modo incidentium, modo resoluentium & absorbentium, & diluentium, quantitas augeatur. In pulueris forma locum habent crocus martis aperitiuus, sulphuratus, sapphirus occidentalis præparatus, lapid. cancror. corall. rubr. mater. perlar. conchæ, chelæ cancrorum, radix ari, pimpinellæ albæ, calami aromatici, cinnamomum acutissimum, cassia lignea, pulu. stomachal. Quercet. antimon. diaphoreticum, martiale cachecticum, cinnabaris natiua, antimonii, succinum alb. præparatum, salia media, arcanum duplic. Mynsichti, tartarus vitriolatus, tartarifatus, chalybeatus, nitrum depuratum, nitrum antimoniat. olea destillata citri, caryophyll. arom. lign. sassifr. & alia, minori quantitate, pulueres cachectici & aperitiui variorum auctorum, ad quorum exemplum ex dictis varii, pro specialium circumstantiarum conditione, concinnari possunt.

§. XXXV.

In mixturis conueniunt tincturæ martiales, vt essen-

tia vitriol. martis Ludouici, tinctura martis aperitiua Zvvölfferi, tinctur. mart. helleborata, tartarifata, cydoniata & aliæ, elix. aperitiu. Clauderi, quibus recte addi potest arcanum tartari liquidum, rite paratum, spiritus tartari verus, mixtura antiscorbutica Wedelii, essent. pimpinellæ albæ, scordii, vincetoxici, & aliæ. Ex alcalicis tincturis est tinctura antimonii tartarifata, tinctura tartari, in primis pituita eminente.

§. XXXVI.

Decocta, humido vna deficiente, profunt ex radic. 5. aperientibus, trifol. fibrin. ari, cichor. gentianæ, bryon. sarsapar. helen. herb. hep. nob. cusc. meliss. hyssop. scolopendr. card. ben. marrub. alb. fl. cichor. bellid. borrag. bugloss. summ. fumar. centaur. minor & similibus facta. Huic fini etiam conueniunt aquæ destillatæ cichorii, taraxaci, scolopendrii, card. benedicti, cuscute, vt & acidulæ Schvvalbacences, Egranæ & aliæ. Omnia autem laudata remedia aperientia etiam ratione mali fouentis seligenda & adhibenda ita sunt, vt mali hypochondriaci, scorbuti, mensium & hæmorrhoidum suppressionis, luis venereæ, &c. si adsint, habeamus rationem, & his corrigendis simus vna intenti.

§. XXXVII.

Partes laudatas in massa sanguinea abundantes minuunt partim iam dicta, correctæ enim secernuntur & excernuntur, licet non sufficienter, partim euacuantia. Ex euacuantibus hic maxime conueniunt purgantia, aperientibus rite interposita. Talia sunt pilulæ de gummatis Syluii, vel ad harum imitationem concinnatæ aliæ, quibus & mercurius dulcis addi poterit, pil. tartareæ Bontii, melan-

melanagogæ Quercet. Infusa commoda quoque sunt, quæ vna corrigunt & minuunt, quæ ex purgantibus recipiunt rhab. Alex. rhab. monachor. fol. sennæ, fibr. helleb. nigr. veri, mechoacann. alb. ex alterantibus rad. bardan. vicetox. pimp. alb. sarsapar. apii, petroselin. cichor. bryon. helenii, caryophyllatæ, herb. marrub. alb. calaminth. abroton. eupator. hyssop. agrimon. capillorum veneris, meliss. flor. ros. rubr. borrag. cichor. bellid. summ. cent. min. lign. sandal. rubr. citrin. sanct. schoenant. cortic. VVinter. lign. sassafr. spic. Ind. sem. siler mont. foenic. anis. limat. martis. crem. ☿. & similia, facile in formulam redigenda & varianda.

§. XXXVIII.

Venæ sectio aliquando locum habet, si sanguis vna abundet, & spissior sit. Minime autem utilis hæc est, sed noxia potius, si pituita abundet, cui minuendæ purgantia magis conueniunt. Mitiora diaphoretica, vt & diuretica, sub aperientibus iamdum continentur recensita, quæ imminutionem quoque præstant.

§. XXXIX.

In cauitatibus minoribus, & hinc in ipso scirrho, subsistentes dictæ partes tam per ante dicta simul corriguntur, & ad educationem disponuntur, si accessus humorum emendatorum detur, quam per externa adhibita. Talia autem sunt, quæ partes coagulatas & induratas resolunt, & poros dilatant & aperiunt, & fibras roborant. Ita enim illæ successiue soluuntur, & reliquis humoribus mixtæ, aptis locis euacuantur. Prudenter vero *Galenus* omnesque genuini medici monent, ne resoluentia & discutientia fortiora adhibeantur, quæ partes subtiles & soluentes absumunt,

munt, crassum autem & minus solubile postmodum relinquunt. Vnde emollientia & resoluentia vel alternatim applicanda, vel apte miscenda, sunt, ut scopo satisfaciant.

§. XL.

Applicari hæc solent forma vel fofus, vel cataplasmatibus, vel vnguenti, vel emplastri, vel suffitus humidi. Fofus tales fiunt ex rad. altheæ, bryon. filic. angelicæ, cucum. asinin. herb. agrim. marrub. alb. alth. capill. veneris, rutæ, absinth. fabinæ, floribus chamomill. melilot. alth. sambuc. rofar. summit. aneth. cent. min. bacc. laur. contus. &c. Ex his quædam apte mixta recipiuntur, coquantur in aqua simpl. & additur ad quamlibet colaturæ libram spiritus theriac. vel cochlear. ʒj. vel adhibentur aquæ partes duæ & vini pars una. Postmodum fofus fit mediante vel spongia, vel panno laneo, vel linteis quadruplicatis.

§. XLI.

Cataplasmata tam ex iisdem fieri queunt, & pro re nata, etiam addi rad. scrophulariæ, sigilli Salomonis, herba nasturtii, cochlear. cicutæ, nicotianæ, quibus & quidam stercus bubulum, caprillum, miscent, vel ante dictis liquoribus, vel solo vino, coquendo, & postmodum sub finem adiciendo gum. galban. in vitello ouor. subacti & farinæ lini huiusque olei sufficientem quantitatem. Commodum quoque est cataplasma ab *Hier. Fabric. ab Aquapendente* ex Almanfore descriptum. Vnguenta a quibusdam adhibentur, ut vnguent. dialtheæ, de melilot. de arthanita oleum philosophor. saponis, lumbricorum terrestrium, petræ, & ipsum spiritum vini iungendo.

§. XLII.

Emplastra hic conuenientia sunt empl. de gumm. ammo-

ammoniaco, galbano, sagapeno, ladano, lap. pyrit. de cicuta, spleneticum Sennerti, diachyl. s. cum gummatis, ceratum sandalin. de ranis Vigoniscum mercurio triplicato, vel quadruplicato, saponatum Barbette camphoratum. Ex quibus pro materiæ contentæ diuersitate hoc vel illud seligi, & fotu præmissio vel interpolato, vel omissio, imponi debet.

§. XLIII.

Suffitus humidus ex aceti vapore, ab ipso *Galeno* propositus, in externarum partium scirrho adhiberi potest, præmissis internis & reliquis. Lapis nempe pyrites, vel, si is non sit, frustum lapidis molaris, ignitur, hinc acetum acerrimum adfunditur, vapor calidus ascendens parte scirrhosa excipitur, & in eodem vertitur, vt vndique inde adficiatur, postmodum oleum sabinum, vel simile, inungatur, & per aliquot dies repetatur. Quidam per infundibulum vaporem admittunt, & ex sulphuris communis accensio vapore eundem effectum sibi promittunt.

§. XLIV.

Cancris autem metus & indicia si adsint, nec emollientia, nec fortius resoluentia, adhibenda sunt, nam citius sic in actum deducitur, & peior euadit. Eadem hinc, quæ in cancro occulto remedia vtilia sunt, vsurpanda. Interne, quæ massam sanguineam puriorem reddunt, & acerosum a viscido blandissime & successiue liberant, statim interpositis iis, quæ acres partes liberatas temperare, & aptas reddere, valent, vt secerni & excerni citra noxam queant, quod insigne arcanum est. Exterius autem emplastrum diapompholygos reformatum *Vvedelii* impostum, vel solum sæpe, prodest, vt ita diu in centro detineri queat

queat absque incremento, & metu cancri aperti, qui alias promte, his non rite tractatis, sequitur.

§. XLV.

Apertio scirrhi, ferro vel corrosiuo facta, nunquam tuta est, & etiam non malignus, male inde cedere potest. Alia res est, si testis scirrhosus sit, nullumque contraindicans adsit, sed alia id vrgeant, tunc extirpatio quandoque locum inuenit.

§. XLVI.

Parietum cauitatum minorum vitia (§. 9. 10.) corriguntur primo siccitatem emendando, quod faciunt eadem aperientia & humectantia §. 34. & sequ. recensita; deinde angustiam extremitatum remouendo, quod fit, si aer frigidus in culpa sit, eundem arcendo; adstringentia, inconcinne imposita, si eam induxerint, eadem statim remouendo; si alius tumor præsens eandem foueat, hunc pro sua conditione lege artis curando; tandem laceratas a contusione fibras fortibus demulcendo & consolidando, humores autem fluxiles, vt subinde remeare possint, conseruando. His autem causis cessantibus, eadem ratione, vt alias, si sine his esset, procedere conuenit.

§. XLVIII.

Omnibus his addenda est diæta commoda. Aer enim temperate calidus est eligendus, omnis autem excessus in calore & frigore est vitandus, vt & aer crassus & nebulosus. Alimenta crassa, minus resolubilia & reliqua §. 14. & 15. recensita, omittenda sunt, & omnia adfectui remouendo proportionata procuranda veniunt.

SOLI DEO GLORIA!